

ניזיר דף כב

הפרת הבעל

הביאה הגמ' את הספק במתפיש בבשר שלמים, האם בעיקרו קמתפיש או בצננא קמתפיש (היינו לאחר שהותרו באכילה).

התוס' והרא"ש מבארים שבאים להוכיח שהפרת הבעל היא מעיקרא ומ"מ מביאה קרבן, דמכל מקום הוא מתפיש בתחילה. ומקשים שהרי סו"ס אם מעקר עקר הרי שנפקע הנדר למפרע, ואינו דומה לשלמים שבתחילה באמת היתה כאן קדושה ולא נעקרה למפרע.

מתרצים התוס' והרא"ש שגם כשאומרים שהפרת הבעל 'מעקר עקר', אין הכוונה לגמרי למפרע, אלא שהיתה כאן חלות בתחילה.

הבית הלוי (שו"ת ח"א סי' מה) מבאר כדברי התוס' שיש הבדל בין הפרת הבעל להתרת חכם, שהחכם מוצא לו פתח וחרטה, שעל ידי זה נעשה הנדר כמו טעות. אבל הפרה אינה מיוסדת על טעות של האשה, ודין הוא שלא תהיה הפקעה למפרע. וכן ביאר הגר"ז בדברי הרמב"ם (אלא שנחלקו בהגדרת הדברים עיי"ש).

והביא הבית הלוי דברי הר"ן בנדרים (עח, א) והרא"ש (שם עז, ב) שלשון הפרה הוא מכאן ולהבא, והרא"ש שם מביא מקור לכך מהפסוק "את בריתי הפר" (בראשית יז, יד), והמושג הזה של הפרת ברית מופיע בתנ"ך י"א פעמים, ובכל מקום ביאר התרגום דהוא לשון 'שינוי' - אשני, דהיינו שלוקח ברית קיימת ומשנה אותה. אומר הרא"ש, שלמדים אנו שהפרה היא מכאן ולהבא גם לגבי הפרת הבעל.

ומוסיף בזה הבית הלוי שקשה לומר שהמחלוקת אצלנו בגמ' אם בעל מעקר עקר או מיגז גיז היא מה הפירוש המושג "הפרה", אלא נראה שלכולי עלמא הפירוש של הפרה הוא מכאן ולהבא, והוא כמו שנתבאר שגם למ"ד מעקר עקר, אין זו עקירה גמורה למפרע ממש.

דף כג-א

בכייט רבי עקיבא

כשרבי עקיבא היה מגיע לפסוק "וה' יסלח לה" שמדבר באשה שעברה על הנדר ולא ידעה שבעלה היפר לה, היה בוכה, "ומה מי שנתכוין לבשר חזיר ועלה בידו בשר טלה, צריך כפרה, כ"ש מי שמתכוין לבשר חזיר ועלה בידו בשר חזיר, שצריך כפרה".

רבי יוסף ענגיל בגליוני הש"ס מביא בשם ספר בית שמואל האחרון שמביא בשם נזר הקודש על המדרש (וכן מובא בספר איי הים המודפס בעין יעקב), כך: כשהשבטים מכרו את יוסף למצרים היתה כוונתם רעה. אולם בסופו של דבר התברר שהכל היה לטובה, וכך יוסף אמר להם "אתם חשבתם עלי רעה, אלקים חשבה לטובה". (וכבר הבאנו בעבר דכאן המקור שכל מה שקורה בעולם, גם ע"י בעל בחירה, הוא ביד ה', ודלא כאור

החיים בפרשת וישב ואכמ"ל). מתברר אפוא שהמעשה שעשו השבטים הוא כעין 'נתכוין לבשר חזיר ועלה בידו בשר טלה'.

האם השבטים הוצרכו לכפרה על כך? ידוע שעשרה הרוגי מלכות באו לכפר על מכירת יוסף, הרי שהוצרכו לכפרה. מביא הנזר הקודש שעל פי הזוהר והאריז"ל עשרת הרוגי המלכות היו גלגול של עשרת השבטים. רבי עקיבא היה גלגול של שמעון, שהוא התחיל בתכנית המכירה. וזה הטעם שרבי עקיבא קיבל את הייסורים הקשים ביותר, מפני שהוצרך לכפרה הגדולה ביותר.

זה הפשט שדוקא רבי עקיבא בוכה. שהרי העולה ממה שהאשה שבעלה היפר לה צריכה כפרה על המחשבה הרעה (שגרמה לפעולה מעשית), הוא שרבי עקיבא במיוחד יצטרך לכפרה.

ויש להוסיף כאן נקודה נוספת, אנו יודעים שרבי עקיבא הוא זה ששוחק בשעה שכולם בוכים, כמבואר בסוף מכות, כי הוא רואה את התמונה השלימה. נמצא שר"ע שהוא ער ביותר לכך שסו"ס כל דבר מביא לטובה, הוא זה שבוכה על כך שצריך כפרה על המחשבה בתחילה.

דף כג-ב

בנות לוט

מבואר בסוגיין שבנות לוט התכוונו לשם שמיים, ועליהן נאמר "צדיקים ילכו במ". לוט היתה לו כוונה לשם עבירה ועליו נאמר "פושעים יכשלו במ".

עוד מבואר שמעמון ומואב הגיעה מלכות בית דוד. בחז"ל כתוב "מצאתי דוד עבדי", היכן מצאתיו, בסדום. וביאור הדבר כותב רבי צדוק הכהן בכמה מקומות, שמלך המשיח כל תפקידו להביא לידי גילוי ה' בעולם, "ומלאה הארץ דעה את השם", שכל העולם יתנו כתר מלוכה להקב"ה.

אנו יודעים שעולם הוא לשון העלם, הקב"ה ברא את העולם כמקום נעלם כשתפקיד האדם להביא לגילוי ה', ומי שמביא לגילוי מושלם זה, הוא מלך המשיח. זה הביאור שמלך המשיח צריך לבוא דוקא מסדום, כי סדום הוא המקום הפחות ביותר בעולם, הכי רחוק מגילוי הקב"ה. דוקא משם יוצא מלך המשיח. כי הוא זה שלוקח את כל הרע ומביא אותו לגילוי ה'.

מוסיף רבי צדוק הכהן שדבר זה יכול להתגלות רק אחרי שסדום נהפכה. קודם לכן, הרע היה כ"כ מוחלט ונוכח, עד שאין מקום לעסוק בתיקונו. וזה מה שארע בבנות לוט. היתה להן כוונה לשם שמיים, שהן עושות עבירה שנדמית כעבירה החמורה ביותר, גילוי עריות, יש כאן גילוי הקב"ה בתוך הרע. זה הגילוי של מלך המשיח, להביא לגילוי ה' בכל מקום. זה הגיע דוקא ע"י הכוונה לשם שמים של בנות לוט.

הרמח"ל אומר במפורש שהאדם אינו יכול להחליט לעשות עבירה לשמה, ואדרבה מי שנוהג כן מבטל את כל התורה כולה, אלא רק מדובר בהוראת שעה.

והנה מי שמאריך הרבה בסוגיא זו הוא רבי צדוק הכהן, וּבמיוחד בספרו תקנת השבין, ושם מביא דוגמאות רבות לאלו שעברו עבירה לשמה, וכולל שם חוץ מיעל, גם את שמשון הגיבור שמסר נפשו להריגת הפלשתים, ואסתר שעשתה עבירה בכך שבאה אל אחשוורוש.

ומוסיף רבי צדוק נקודה נוראה מאד: כל מי שעשה עבירה לשמה לקח בחשבון שיענש על כך. מה שמשון הפיל על עצמו את הבית עם הפלישתים, וכן אסתר שבאה לאחשוורוש, כל אלו היה בדעתם שיענשו על כך. ומבאר בכך את הפסוק "ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאודך" ומה החידוש בכל נפשך, פשיטא ששווה לוותר על חיי העוה"ז בשביל חיי העוה"ב שאין להם קץ ותכלית!?! אלא שהכוונה שיש לאדם לוותר גם על העוה"ב שלו כדי להביא לקידוש ה'. כל אלו שעשו עבירה לשמה הם הסכימו לוותר על העוה"ב שלהם, לשם שמיים. אלא שאדרבא אח"כ זכו לשכר, אבל זה לא ידעו מעיקרא.

כל זה מגלה שאין לעבירה מקום אלא רק בטוב שיוצא ממנה. הדברים עמוקים ויש להתבונן בהם.

דף כד

לא תתיב אכרעיך

לשון זו "לא תתיב אכרעיך" מובאת בעוד מקומות בש"ס, כגון במכות (ג, ב). והפירוש הוא שלא יישב אלא יעמוד. ובערוך לנר במכות (שם) לבאר ע"פ הגמ' במגילה (כא, א) שמשה רבינו למד את הדברים הקשים בישיבה, והדברים הקלים בעמידה. וזהו הביאור כאן, אומר השואל לנשאל שאין אתה צריך לחשוש שזו שאלה חמורה, והנך יכול לענות עליה בעמידה, לפי ששאלה קלה היא.

אבל בנן יהודע מביא אחרת, עפ"י המשנה בסוף סוטה שבתחילה היו לומדים תורה בעמידה, וכשמת ר"ג ירד חולי לעולם והחלו ללמוד תורה בישיבה. וכוונתו אפוא היא לומר, ששמועה זו שאתה אומר חביבה עליי כאילו נאמרה בזמן הדורות הראשונים שהיו לומדים בעמידה.

ומסיים: לטוב ייזכר רבינו החיד"א שבלייל שבועות והושענא רבה היה לומד בעמידה משום הנהגת הדורות הראשונים.

ובאמת ששתי הנקודות אלו מובאות בגמ' שם במגילה, שבתחילה הגמ' אומרת שהיו למדים בעמידה, ואח"כ הגמ' מביאה את דברי רבא שמשה רבינו למד קשות בישיבה, והמפרשים שם דנו אי ב' הדברים חולקים זה על זה. ולפי הנ"ל ב' הביאורים חולקים ובה תליא ביאור הגמ' אצלינו, האם תליא בקשות ורכות, או שבכל מקרה בדורות הראשונים היו לומדים בעמידה.

ואולי יש להוסיף ד"מואבי ולא מואבית, עמוני ולא עמונית", שרק הנקיבות יכולות להתחבר עם בני ישראל. ויש לומר דלוט היתה לו כוונה לשם עבירה, אך הבנות שלו היתה להן כוונה טובה, ועל כן הנקיבות של אומות אלה, מביאות לגילוי הטוב.

ונסיים במעשה נורא שהובא באגרות משה חלק ח' בהקדמה (עמ' 15), שהיה מספר אותו הגר"מ פיינשטיין זצ"ל:

בתחילת חורף תרפ"ב חלה אחד מבעלי הבתים ונפל למשכב במין חולי מוזר ולשונו התנפחה בפיו. כאשר תקיף ליה עלמא ורבינו בא לבקרו, ביקש החולה להוציא כל איש מעליו וסיפר לרבינו את סיבת חוליו. לדבריו שבוע קודם לכן בשבת פרשת וירא הקשה כיצד זכו בנות לוט שהמשיח יהיה מצאצאיהן, אף שלא בושו בגילוי עריות שעשו והודיעו שבניהן הם מאביהן, ודיבר עליהן בדרך בזיון. בלילה הופיע בחלומי שתי נשים זקנות מאד שראשן ופניהן מכוסים ואמרו שהן בנות לוט. הן הוסיפו ואמרו לו ששמעו את טענתנו, ובאו מעולם האמת לענות לו. הן טענו שהיו יכולות לומר שמאחר והן ממשפחת אברהם וניצלו בדרך נס מסדום, לא היו תולים בהם מעשה זנות, והיו יכולות לייחס לעצמן כל מעשה נס. כך שהיו יכולות לומר שנתעברו מן השכינה כביכול ולייסד דת חדשה כנצרות. והן קראו לבניהן עמון ומואב להודיע שכאשר אשה מתעברת יש לוולד תמיד אב בשר ודם. בזכות זה זכו ויצא מהן המשיח האמיתי. עוד אמרו שהוא חטא גדול כאשר דיבר עליהן בדרך בזיון. מאחר שהוא דיבר עליהן בזלזול, הוא ייענש במידה כנגד מידה כמרגלים ותשתרבב לשונו ותתנפח בחולי משונה וכך ימות. כשסיים האיש לספר את סיפורו היסב את פניו אל הקיר ונפטר לעולמו. רבינו ראה בכך ענין אמיתי, מאחר שההסבר נראה לו הסבר אמיתי.

ואע"פ שזהו מעשה מקרוב באו, מ"מ גם כאן יש גילוי לנקודה שמובאת בגמ' שבנות לוט לשם שמים נתכוונו.

דף כג-ג

עבירה לשמה

סוגיית עבירה לשמה צריכה ביאור רב: אם זו עבירה כיצד יתכן שתהיה לשם שמים, ואם יש כוונה לשם שמים, כיצד יתכן שתהיה זו עבירה.

ונפתח בדברי הרמח"ל בספר קנאת ה' צבאו"ת. מבאר הרמח"ל שכל העבירות מקורן ושורשן בכוח הרע שיש בעולם. אלא שכוח זה איננו אמיתי. הקב"ה יצר עולם שיש בו נסיונות. השטן והיצה"ר מנסים את האדם. כאשר כל הרע יתבטל יתגלה שלא היה קיום אמיתי לרע, אלא מציאותו היתה רק נסיון. אותם החלקים החיוביים שברע יתקיימו, ושאר החלקים יכלו כעשן.

מו"ר הגר"מ שפירא זצ"ל הביא את המבואר בראשונים ששעיר לעזאזל הוא כביכול קרבן לשטן, ופעולת השילוח מבטלת את העבירות בכך שהחלקים הרעים הולכים לשורשם, והחלקים הטובים לשורשם. היסוד של עבירה לשמה הוא שמראים את הטוב שבעבירה, וכל השאר בטל ומבוטל. כביכול יש כאן גילוי של העתיד לבא שהרע יכלה, וגם בעבירה לשמה יש מעין זה.

הילכתא גמירי לה

דנה הגמ' מדוע צריכים פסוק שאין מקריבים ולד חטאת ואשם, הרי יודעים זאת מהלכה למשה מסיני ומתוצינן שהפסוק מוסיף חיוב עשה במי שמקריב אותו. ויש ללמוד מדברי הגמרא הילכתא גבירא לגבי ענייני הלל"מ:

התוי"ט (תמורה פ"ג מ"ג) מייסד שכשהגמ' משתמשת במושג "הילכתא" אין הכוונה להלכה למשה מסיני, וראיה לדבר שב'הילכתא' מצאנו מחלוקת, והרי בהלמ"ס אין מחלוקת כמ"ש הרמב"ם. ובבאר משה מקשה מהגמ' דידן, שמקשה למה צריך פסוק הרי יש 'הילכתא', הרי מוכח ש'הילכתא' היא הלכה למשה מסיני, ולא סתם מסורת, דאם מדובר במסורת מרבית, אין זה סותר לפסוק, שכן המסורת יכולה להסתמך על דרשת הפסוקים. אלא מוכח שהכוונה ל"הלכה למשה מסיני" שאין לה סמך בפסוק. ומה שהביא התוי"ט שאין מחלוקת בהלמ"ס, בתוס' ביומא ע"ט: חזינן להדיא שיכולה להיות מחלוקת בהלמ"ס. ואמנם ברמב"ם מבואר שאין מחלוקת.

הלבוש בהלכות תפילין (סי' לב, מ) כתב שאע"פ שיש הלמ"ס שהתפילין יהיו שחורות, אין זה מעכב בדיעבד. ובאליה רבה מקשה דהרי הוי הלמ"ס ומדוע שלא יהיה מעכב. ובפתח הדביר (שם אות יא) מיישב את הלבוש ע"פ הגמ' כאן שמבואר שבהלמ"ס גרידא לא עובר בעשה, כלומר שהחיוב של הלמ"ס היינו דבר שמחוייב אך לא מעכב.

וכל זה מוביל לנקודה שדיברנו עליה בעבר. שנחלקו הרמב"ם והרמב"ן כיצד להגדיר הלמ"ס, הרמב"ם קורא לה "דברי סופרים", והרמב"ן חולק דהוי דאורייתא גמור כמו פסוקים. ולכאן בגמ' כאן נראה שהלמ"ס היא בדרגה פחותה מדרשת הפסוקים. וקצת ראה לרמב"ם.

אנשי קודש, קדושה צריכה לכא ע"י אדם

כשאדם אומר על מעות "אלו לעולתי והשאר לשאר נזירותי" ולא פירש מה שלמים ומה חטאת, דמי עולה ילכו לעולה, והשאר ילך לים המלח. הגמרא ממשיכה "ומועלין בכולם ואין מועלין במקצתן", כלומר שיש כאן ערבוב של שלמים ועולה, ובשלמים אין מעילה, על כן מועלין רק בכולן.

והתוס' מקשים שהרי דמי השלמים כבר אינם דמי שלמים, שכשהאדם מת, המעות שנשארו הופכות להיות נדבה דהיינו עולות לקיץ המזבח, וכבר אין כאן שלמים. [ואכן הגר"א גורס בסתם "מועלים בהם".]

והתוס' מתרצים בשם הר"ם דעד שעת הקרבה שמקריבין לעולה, לא נפק שם שלמים מיניה. וכבר תמהו האחרונים (עי' קרו אורה) מה הביאור בזה. והקה"י בגליונותיו כאן מבאר ע"פ הראשונים שגם כשחצר קונה להקדש, אין דין מעילה אלא רק כשההקדש נעשה ע"י אדם ולא בקדושה שבאה מאליה. כלומר, הקדש שנעשה ללא פעולת אדם

אינו הקדש גמור. ממילא גם כאן, הגם שהמעות נהפכו לעולה, כל זמן שהאדם לא מביא אותם לשם עולה, לא פקע מהם שם שלמים.

הדף הזה נלמד בשבת פרשת משפטים תשפ"ג, שנאמר בה "ואנשי קודש תהיון לי", ובשם הקוצקער מובא שרוב האנשים מדגישים את ה"קודש", אך הקוצקער אומר שצריך להדגיש את ה"אנשי", שכן קדושה יש להקב"ה מספיק, יש לו מלאכים ושרפים לאין ספור, אך הוא חפץ שיהיו בעולם בני אדם שיסגלו קדושה. כל הקדש בעוה"ז שלא נעשה ע"י אדם הוא הקדש חסר, דתכלית העולם שהאדם יעשה הקדש, וזה הביאור כאן שכל זמן שהאדם לא הביא אותו לשם עולה, אין לזה דין של עולה גמורה.

כפרה למתים – ברא כרעא דאבוה

לומדים מהמילה 'קרבנו' שאדם שקיבל נזירות לא יכול להשתמש בחטאת של אביו הנזיר שמת. והתוס' מקשים מדוע צריכים פסוק לכך, פשיטא, דהרי זו חטאת שמתה בעליה דלמיתה אזלא.

השפת אמת מציין לפירוש המשנה לרמב"ם כריתות דף כ"ז, וכן מביא השטמ"ק כאן בשם התוס' הרא"ש, וכן כתב בתוס' רבנו פרץ באריכות יותר, וכולם כיוונו לאותה נקודה, שבודאי חטאת שמתה בעליה למיתה אזלא, אבל כשמדובר על בן ואביו, לא חשיב מתו בעליה, ורבנו פרץ מוסיף דברא כרעא דאבוה, ונחשב שממשיך את חיי אביו. הערוך לנר בכריתות דף כ"ז כתב דהדבר בנוי על הנאמר בהוריות דף ו' "תחת אבותיך יהיו בניך", שהבן ממשיך את האב.

והנה המפרש בדף כא, ב כתב דחטאת שמתו בעליה למיתה אזלא מפני שאין כפרה למתים, וכן כתב רש"י מעילה דף י' "דמיתתן כיפרה עליהן". ובספר חסידים הקשה על כך שהרי נותנים צדקה למתים וכפי שמביא השו"ע (תרכא, ו) שנהגו לידור צדקה ביוה"כ בעד המתים, והרמ"א מוסיף דמזכירים נשמות דאף למתים יש כפרה ביוה"כ, ובמשנה ברורה מביא בשם המהרי"ו שעל כן נקרא "יום הכפורים" בלשון רבים, שיש כפרה לחיים ולמתים. ובספר חסידים סי' קע מבאר שיש חילוק בין חטאת לקרבנות אחרים, ואכמ"ל.

ובס' נתשא כותב הספר חסידים תשובה אחרת, שאם אדם הניח בן בעולם, הבן יכול לכפר לאביו, דברא מזכה אבוה, שמביא תועלת ועלייה לנשמת אביו. ורבי ראובן מרגליות מביא מבראשית רבה פמ"ט על אברהם אבינו "כי ידעתי למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו..." "למען הביא על אברהם את אשר דיבר", תניא רשב"י כל מי שיש לו בן יגע בתורה כאילו אינו מת.

וביאור הדבר הוא שבן נחשב ממשיך את חיי אביו, שאין האב נחשב לגמרי למת כשיש לו בן, והוא ממש העניין של ברא כרעיה דאבוה, רגליו של אביו, שאביו ממשיך ללכת אחרי מותו ע"י הבן.

וזה ממש הביאור בסוגיין שצריך פסוק מיוחד שהבן לא יוכל להשתמש בחטאת של אביו, דלא חשיב "מתו בעליה" לגמרי.